

УДК 378.014.5:02]-048.35(477)

*Алла Соляник,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри документознавства
та книгознавства ХДАК*

Сучасні тренди модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України

Розглянуто сучасні тенденції змістової та структурної модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України в умовах реалізації освітніх реформ.

Ключові слова: вища бібліотечно-інформаційна освіта, зарубіжний досвід модернізації, стандарти освіти, Україна.

Одним із найважливіших напрямів реалізації Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року "Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України" є оновлення системи бібліотечно-інформаційної освіти, що передбачає "актуалізацію системи знань, вмінь і навичок працівників бібліотек і трансформацію системи їх безперервної освіти відповідно до міжнародних стандартів" [1].

Означені завдання Стратегії суголосні загальним тенденціям модернізації вітчизняної освітньої галузі, закладеним у базових положеннях Закону України "Про вищу освіту" (2014) [2], відповідно до якого встановлено головний критерій якості підготовки сучасного фахівця — здатність забезпечити високотехнологічний та інноваційний розвиток країни, її конкурентоспроможність на світовому ринку праці. У законі визначено основні принципи розбудови державної політики в галузі вищої освіти:

- міжнародна інтеграція та інтеграції системи вищої освіти України в європейській освітній простір;
- збереження і розвиток досягнень і прогресивних традицій національної вищої школи;
- перехід від кваліфікаційної до компетентнісної моделі підготовки фахівців.

Перші кроки щодо запровадження у вітчизняну систему вищої освіти компетентнісного підходу були зроблені на виконання положень Болонської декларації. Нині серед науково-педагогічної спільноти сформовано чітке розуміння, що в умовах радикальних техніко-технологічних трансформацій інноваційний розвиток суспільства здатні забезпечити лише ті фахівці, які оволоділи комплексом загальних і спеціальних (фахових) компетентностей — сукупністю взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності, вольових характеристик), що надають можливість ефективно діяти не лише у стандартних, а й в непередбачуваних виробничих ситуаціях.

Перелік компетентностей для випускників певних освітніх спеціальностей мають визначати галузеві стандарти вищої освіти, на потребі розроблення та запровадження яких наголошено у Законі України "Про вищу освіту". Зокрема, у третьому розділі зазначено, що стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки та затверджує їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. Згідно із наказом МОН України № 1115 від 27.10.15 р. було затверджено оновлене "Положення про

Науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України" [3], що визначена як форма спільної участі держави, роботодавців, навчальних закладів, представників академічної науки у розробці методології та змісту, формуванні стандартів освіти, впровадженні сучасних педагогічних й інформаційних технологій.

Значним кроком у напрямі реформування організаційних засад підготовки фахівців вищої кваліфікації було прийняття постанови Кабінету Міністрів України № 226 від 29.04.2015 р. "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти" [4], згідно з яким у галузі 02 "Культура і мистецтво" введено нову інтегровану спеціальність 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа", що об'єднала два раніше самостійні освітні напрями — "Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія" і "Документознавство та інформаційна діяльність".

Важливою новацією у формуванні нових організаційних принципів розробки методології та змісту освіти варто визнати відкритий конкурс МОН України, який проводився серед представників науково-педагогічної громадськості вітчизняних вишів щодо демократичного обрання складу підкомісії Науково-методичної комісії з культури і мистецтва сектору вищої освіти Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України. В результаті проведеного у березні 2016 р. конкурсного відбору з 16 претендентів, що подали до розгляду власні проекти стандартів, до складу роботи підкомісії зі спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" Науково-методичної комісії з культури і мистецтва було обрано 7 завідувачів профільних кафедр ВНЗ Києва, Харкова, Львова, Тернополя, які до грудня 2016 р. розробили спільний проект стандарту галузевої освіти з означеної спеціальності, подали його на розгляд призначених Науково-методичною радою 3-х експертів від працедавців і членів професійних асоціацій та опублікували на офіційному сайті МОНУ для громадського обговорення.

Визначенню когнітивної складової загальних і фахових компетентностей майбутнього інформаційного фахівця сприяли схвалені сектором вищої освіти Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України "Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти" [5; 6], в яких наголошено, що нові стандарти мають базуватися на компетентнісному підході та поділяти філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського

процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії "Гармонізація освітніх структур в Європі" (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING). Означені рекомендації спрямували розробників проекту стандарту до вивчення й запозичення кращого європейського досвіду щодо встановлення та підтримки академічних стандартів підготовки фахівців інформаційного профілю. Найавторитетнішими з цих документів виявилися стандарти, запроваджені під грифом "Кодекс якості вищої освіти Великої Британії". Зокрема, стандарт з освітнього напрямку "Бібліотекознавство, інформація, знання, документація й архівний менеджмент" [7], прийнятій у березні 2015 р., спрямовує зміст та структуру європейської вищої освіти на розвиток у майбутніх інформаційних фахівців комплексу загальних та фахових компетентностей. Загальні компетентності спрямовані на формування навичок безперервного професійного самовдосконалення, критичного мислення та аргументованої саморефлексії, управління особистісним розвитком та навчанням упродовж кар'єри, а фахові забезпечують набуття професійних навичок, пов'язаних із виявленням, створенням, організацією, поширенням та зберіганням інформації в будь-яких форматах.

Назва і зміст стандарту свідчать, що у провідних європейських країнах на єдиній когнітивній та організаційній платформі готують бакалаврів бібліотечного, інформаційного й архівного менеджменту, видавничої справи, магістрів бібліотечних, архівних та інформаційних досліджень. При цьому інформаційну професію визначено як сукупність напрямів підготовки "бібліотекаря", "архівіста", "документаліста", котрих споріднює єдине функціональне поле діяльності — підтримка документно-комунікаційних процесів розвитку суспільства. Саме такий підхід реалізовано в процесі реформування вітчизняного "Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти", згідно з котрим з 1 вересня 2015 р. в Україні запроваджено нову комплексну спеціальність 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа".

Аналіз когнітивної складової європейського стандарту "Бібліотекознавство, інформація, знання, документація й архівний менеджмент" виявив, що серед основних професійних компетентностей, якими має володіти майбутній інформаційний фахівець, зазначено такі:

- критичне розуміння сутності інформації, знань, інфраструктури, що забезпечує управління інформаційними процесами;

- володіння методами вивчення та задоволення фактичних і потенційних інформаційних потреб користувачів;

- дотримання законодавчих і нормативних вимог щодо управління знаннями (інформаційна етика, авторське право, баланс між доступом до знань та інформаційною безпекою);

- володіння системами організації знань (індексування, ідентифікація, класифікація, каталогізація);

- уміння використовувати інструменти організації знань (тезауруси, класифікатори, таксономії, метадані, бібліометрію та вебометрію).

Особливу увагу в практиці підготовки бакалавра інформаційного профілю приділено формуванню професійних компетентностей, пов'язаних із навичками володіння новітніми інформаційними технологіями. Серед них:

- здатність планувати, налагоджувати та підтримувати зв'язки з агрегаторами електронного контенту;

- уміння моделювати предметну галузь, розуміти принципи проектування та функціонування проблемно-орієнтованих баз даних (БД), семантичного вебу, веб-сервісів та соціальних медіа;

- здатність оцінювати тенденції автоматизації інформаційних процесів і технологій, знати методи екстракції інформації з різних типів контенту;

- уміння використовувати системи прийняття рішень та інтелектуальний аналіз даних;

- здатність оцінювати наслідки оцифрування документів, проектувати, формувати та підтримувати цифрові архіви.

Цей комплекс знань, умінь і навичок вельми необхідний нині й вітчизняним бакалаврам інформаційного профілю, тому на їхнє формування мають бути спрямовані не лише галузеві стандарти освіти, а й навчальні плани та програми відповідних дисциплін українських вишів, які готують кадри зі спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа". Важливим є також запозичення вимог європейських освітніх стандартів щодо застосування методів викладання, навчання, оцінки знань та освітніх ресурсів. Серед них такі:

- навчання має відбуватися в реальних та віртуальних середовищах (змішано), а також дистанційно;

- невід'ємним освітнім модулем є навчальна і виробнича практика в бібліотеках та архівах, стажування, виконання реальних дослідницьких проектів;

- в процесі навчання обов'язковим є залучення особистісно орієнтованих ресурсів: чатів, дискусійних груп, мультимедійних навчальних модулів, соціальних мереж, дошок оголошень, вікі, тематичних сайтів, професійних електронних ресурсів;

- спрямованість навчання не на запам'ятовування великих обсягів інформації, а на вироблення критичного мислення, вміння аналізувати та узагальнювати, оцінювати якість власної освіти, планувати майбутнє для освітнього й кар'єрного росту, бути ефективними та самостійними в прийнятті обґрунтованих фахових рішень.

На визначення змісту базових професійних компетентностей сучасного інформаційного фахівця суттєво впливають основні тенденції розвитку глобального комунікаційного простору, зокрема: стрімка диверсифікація асортименту онлайн-інформаційних продуктів та послуг, що спричиняє розширення спектра спеціалізацій інформаційних фахівців; персоналізація користувацьких інтерфейсів та сервісів на основі технологій адаптивного контенту; електронна конвергенція документокомунікаційних структур суспільства (видавництва, бібліотек, архівів, інформаційних агенцій). Переконливим прикладом розширення спектра спеціалізацій інформаційних фахівців є запровадження протягом останнього десятиріччя в європейських університетах таких популярних напрямів підготовки: "Архітектура інформації" (теорія візуальної комунікації та арт-дизайн, веб-дизайн мережевих ЗМІ); "Цифрові публікації та мережі" (інтернет-провайдинг, електронні видавництва й книжкові магазини, цифрові бібліотеки, архіви, репозитарії); "Контент-менеджмент й інженерія знань" (семантичний веб, адаптація мобільного контенту під різні категорії користувачів). Цей досвід профілізації підготовки кадрів інформаційного профілю варто запозичити й вітчизняним вишам.

Цікавим і корисним є ознайомлення з напрямками та кращими здобутками підготовки інформаційних фахівців у ментально ближчій до України європейській Польщі. Зокрема, дослідження особливостей підготовки у польських університетах бакалаврів і магістрів з освітнього напрямку "Наукова інформація та бібліотекознавство" дає змогу стверджувати, що навчання спрямовано на формування фахівця, здатного працювати в установах, де необхідні збір, обробка, обмін інформацією та створення колекцій документів. Серед цих установ — бібліотеки

різних типів та рівнів, архіви, інформаційні центри, книговидавничі та книготорговельні підприємства.

Окрім цього, випускник бакалавріату може працювати й викладачем, має знати іноземну мову на рівні B2, його компетенції в галузі інформаційних технологій повинні бути спрямовані на отримання європейського сертифіката навичок роботи з комп'ютером (ECDL — Європейські комп'ютерні права).

У Польщі підготовка бакалавра першого освітнього рівня триває не менше 6 семестрів, відповідно, обсяг навчальних годин у кредитах ECTS становить від 180 кредитів. При цьому на 2 цикли обов'язкових фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін відведено майже половину загального обсягу навчального часу — 77 кредитів ECTS, із них 45 — на фундаментальні навчальні дисципліни. Змістове наповнення циклу фундаментальних дисциплін орієнтує майбутніх бакалаврів у галузі інформаційної та бібліотечної справи на оволодіння комплексом знань про систему соціальних комунікацій, особливості наукової комунікації, культуру як комунікаційний феномен, філософську сутність інформації та інформаційної етики, критерії оцінки якості інформації та її джерел, особливості правового регулювання інформаційної сфери, основні концепції та методи управління, дає комплекс знань про походження, еволюцію наук про книгу, бібліотеку та інформацію, уявлень про сучасні тенденції їхнього інноваційного розвитку.

Розподіл обсягу годин за навчальними дисциплінами теж дозволяє визначити їхню пріоритетність у структурі фундаментальної підготовки майбутніх бібліотечно-інформаційних фахівців:

1. "Соціальні комунікації та засоби масової інформації" (60 годин).
2. "Комунікації в науці" (60).
3. "Методи управління" (30).
4. "Історія культури" (30).
5. "Науки про книгу, бібліотеку та інформацію" (90).
6. "Теорія читання" (90).

Важливо зауважити, що загальні вимоги до навчальних планів підготовки польського бакалавра орієнтують університети на розширення контенту гуманітарних дисциплін, передусім у галузі філософії, літератури, польської та світової історії, соціології — обсяг кожної з них має бути не менше ніж 3 кредити ECTS. Окрім цього, навчальні програми мають містити дисципліни з безпеки праці, гігієни зовнішнього та професійного середовища, ергономіки. Невід'ємною складовою підготовки бакалавра в галузі бібліотечно-інформаційної діяльності є дисципліни, що надають знання та навички у сфері захисту інтелектуальної власності.

Мінімальний обсяг циклу обов'язкових професійно орієнтованих дисциплін у структурі освітньої програми підготовки польського бакалавра становить не менше 32 кредитів ECTS. Особливості його змістового наповнення також варті ретельного аналізу та критичного осмислення для порівняння вітчизняного й європейського досвіду, виявлення і запозичення кращих здобутків закордонних колег. Базовими у структурі означеного циклу є такі навчальні дисципліни:

1. "Аналіз та обробка документів".
2. "Бібліотекознавство".
3. "Історія книги та бібліотеки".
4. "Соціальні контексти бібліотечно-інформаційної діяльності і проблеми користування інформацією".
5. "Проектування та оцінка автоматизованих систем в галузі бібліотечно-інформаційних послуг".
6. "Проблеми книговидавання та книгорозповсюдження".
7. "Джерела та пошук інформації".

Екстраполяція змісту означених дисциплін на контент фахової підготовки вітчизняних бакалаврів бібліотекознавчого профілю дає змогу стверджувати, що остання ґрунтовніша, оскільки крім курсів "АСОД", "Бібліотекознавство", "Книгознавство та історія книги", "Історія бібліотечної справи", "Бібліографознавство", "Автоматизовані інформаційно-бібліотечні системи", містить важливі навчальні дисципліни "Бібліотечне фондознавство, "Бібліотечно-інформаційний сервіс", "Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю".

Фундаментальнішим, порівняно з європейськими традиціями, є зміст фахової підготовки вітчизняних магістрів бібліотечно-інформаційного профілю. Зокрема, обов'язковими для вивчення в інваріантній частині освітньої програми підготовки польського магістра зі спеціальності "Наукова інформація та бібліотекознавство" є такі навчальні курси:

— з циклу фундаментальних дисциплін (мінімальна кількість годин на цикл — 150, кредитів ECTS — 20):

1. "Управління інформацією та знаннями" (60).
2. "Фахова термінологія в галузі інформатики та бібліотекознавства" (30).
3. "Напрями наукових досліджень в галузі інформатики, книгознавства, бібліотекознавства" (60).

— з циклу професійно орієнтованих дисциплін (мінімальна кількість годин на цикл — 120, кредитів ECTS — 16):

1. "Менеджмент і маркетинг в бібліотечно-інформаційній діяльності".
2. "Правова база бібліотечно-інформаційної діяльності".
3. "Етика бібліотечно-інформаційної діяльності".

Враховуючи, що випускники освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" мають право займатися викладацькою діяльністю, обов'язковою складовою їхньої підготовки є набуття психолого-педагогічних компетенцій, навичок управління проектною й інноваційною діяльністю.

Зауважимо, що й у вітчизняній освітній практиці останні кілька років правила вступу на магістерський рівень передбачають можливість вільно обирати спеціальність, тоді як раніше вступники могли продовжувати навчання лише за тією спеціальністю, за якою мали диплом бакалавра. У цих умовах актуальними завданнями науково-педагогічного персоналу вітчизняних вишів є визначення програм підготовки фахівців різних рівнів вищої освіти (бакалавр — магістр — доктор філософії). Також варто передбачити можливість швидкої адаптації випускників інших спеціальностей до предметного поля новообраної магістерської програми. Окрім цього, європейський вектор модернізації освітньої галузі спрямовує вітчизняні виші на реалізацію таких принципів вищої інформаційної освіти:

- міждисциплінарність змісту навчальних планів і програм;
- широкий профіль спеціалізації підготовки фахівців;
- гуманізація освіти проти надмірної технологізації;
- фундаменталізація інваріантної частини навчальних планів і гнучкість їхньої варіативної складової.

Втіленню означених принципів сприятиме те, що методичні вимоги до розроблення змісту й структури стандартів освіти передбачають виокремлення до 60% обсягу освітньої програми спеціальності на оволодіння загальними та спеціальними (фаховими) компетентностями майбутнього бакалавра або магістра, а 40% — на поглиблене опанування знань, умінь і навичок у межах обраної студентом спеціалізації. За результатами громадських обговорень проекту стандарту вищої освіти на ступінь бакалавра зі спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" робимо висновок, що найдискусійнішою проблемою стало визначення у змісті фахових компетентностей май-

бутнього інформаційного бакалавра співвідношення документознавчої та бібліотекознавчої складових. Коректне визначення цього співвідношення є надзвичайно актуальним з огляду на новачів в "Умовах прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2017 році" [8], які передбачають вибір лише загальної спеціальності, а розподіл за спеціалізаціями можливий лише з другого року навчання.

Отже, 60% обсягу освітньої програми майбутніх бакалаврів з інформаційної, бібліотечної та архівної справи варто спрямувати на опанування загальних і професійних компетентностей, що є обов'язковим для студентів усіх спеціалізацій в межах єдиної інтегрованої спеціальності, а 40% — на набуття вузькоспеціальних знань, умінь і навичок у межах обраної студентом спеціалізації (зокрема, "Бібліотечно-інформаційна діяльність", "Документально-інформаційна діяльність", "Інформаційно-аналітична діяльність" або інших). Зміст навчальних дисциплін, спрямованих на набуття єдиних для усіх загальних і спеціальних компетентностей, має формувати інваріантну частину навчальних планів підготовки фахівців.

Стратегічне прогнозування впливу на розвиток глобального інформаційного простору конвергентних технологій дає змогу розробникам вітчизняного стандарту освіти зі спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" визначити такий перелік базових професійних компетентностей майбутніх бакалаврів:

— здатність забезпечувати відбір, аналіз, оцінку, систематизацію, моніторинг, організацію, зберігання, поширення та надання в користування інформації у будь-яких форматах;

— здатність застосовувати методи систематизації, пошуку, збереження, класифікації інформації для різних типів контенту та носіїв;

— здатність використовувати і вдосконалювати автоматизовані інформаційно-пошукові системи, організувати цифрові архіви, електронні бібліотеки, проблемно-тематичні бази та банки даних;

— здатність проектувати і створювати інформаційні системи, ресурси, продукти та послуги.

Сучасне покоління стандартів освіти не передбачає переліку нормативних навчальних дисциплін, що закладають зміст підготовки майбутніх фахівців. Перелік фундаментальних і професійно орієнтованих навчальних дисциплін формують вищі навчальні заклади, зважаючи на те, що зміст цих дисциплін має бути спрямовано на формування визначених стандартом освіти фахових компетентностей. В умовах адаптації вітчизняної системи вищої інформаційної освіти до кращих європейських зразків варто розробити модельний перелік фундаментальних та професійно орієнтованих дисциплін інваріантної частини освітніх програм зі спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа", який допоможе зберегти спадкоємність фахової підготовки різних освітніх рівнів, забезпечити формування ґрунтового професійного світогляду та системного переліку загальних фахових компетентностей у майбутніх бібліотекарів, інформаційних аналітиків та документознавців.

Як варіант для подальшого колегіального обговорення переліку фундаментальних навчальних дисциплін підготовки бакалавра за спеціальністю 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" можна запропонувати такий: "Інформаційні технології", "Інформаційні системи та мережі", "Аналітико-синтетична обробка документів", "Загальне документознавство", "Соціальні комунікації", "Соціальна інформатика", "Інформаційний менеджмент", "Інформаційне право", "Інформаційна етика та екологія". До

переліку інваріантної частини циклу професійних і практичних дисциплін варто віднести: "Бібліотекознавство"; "Бібліографознавство"; "Архівознавство"; "Організація інформаційно-аналітичної діяльності"; "Інформаційний сервіс"; "Автоматизовані інформаційно-пошукові системи"; "Цифрові архіви та електронні бібліотеки".

Варіативна частина освітньої програми підготовки бакалавра, який навчається на спеціалізації "Бібліотечно-інформаційна діяльність", має передбачати вивчення, починаючи з 2 курсу, таких професійно орієнтованих навчальних дисциплін: "Книгознавство та історія книги", "Історія бібліотечної справи", "Бібліотечне фондознавство", "Бібліотечні інформаційно-пошукові системи", "Бібліотечно-інформаційний сервіс", "Автоматизовані інформаційно-бібліотечні системи", "Системи електронних бібліотек та баз даних", "Економіка бібліотечно-інформаційної діяльності", "Бібліотечний менеджмент і маркетинг" та ін. Формуючи зміст цих дисциплін, важливо уникнути дублювання з тематичними модулями професійно орієнтованих дисциплін інваріантного блоку, розкрити організаційно-методичну та техніко-технологічну специфіку функціонування традиційної й електронної бібліотеки як базового типу документо-комунікаційної установи.

Щодо пропозицій стосовно формування модельного переліку навчальних дисциплін інваріантної частини освітньої програми підготовки магістра зі спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа", серед фундаментальних варто запропонувати такі: "Філософія інформації", "Ноокомунікологія", "Організація та методика науково-дослідницької роботи", "Педагогіка вищої школи". До переліку навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки доцільно віднести такі: "Теорія та методологія соціокультурного проектування"; "Методика викладання спецдисциплін"; "Інформаційна аналітика"; "Світові електронні ресурси"; "Контент-менеджмент та інженерія знань". Змістове наповнення навчальних програм означених дисциплін має бути спрямовано на формування загальних і спеціальних компетентностей, що будуть визначені державними стандартами вищої освіти.

Колегіальне розроблення та демократичне обговорення науково-педагогічною громадськістю узгодженої концепції змісту і структури інваріантної частини освітньо-професійних програм підготовки бакалавра та магістра з нової інтегрованої спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" сприятиме підвищенню кваліфікаційного рівня вітчизняних інформаційних фахівців, консолідованій співпраці в напрямі ефективного подолання нормативно-правових колізій перехідного періоду реалізації освітніх реформ.

Список використаної літератури

1. *Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року "Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України"*: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 219-р. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80>. — Назва з екрана.
2. *Закон України "Про вищу освіту"* від 01.07.2014 № 1556-VII. — Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>. — Назва з екрана.
3. *Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 11.09.2015 № 922 Про затвердження Положення про Науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України*: наказ МОН України від 27.10.2015 р. № 1115. — Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ru/about-ministry/normative/4584>. — Назва з екрана.
4. *Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти* :

- постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>. — Назва з екрана.
5. *Рашкевич Ю. М.* Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. — 168 с.
 6. *Розроблення освітніх програм : методичні рекомендації / авт. : В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова ; за ред. В. Г. Кременя.* — Київ : ДП "НВЦ "Пріоритети", 2014. — 120 с.
 7. *Subject Benchmark Statement UK Quality Code for Higher Education Part A: Setting and maintaining academic standards Librarianship, Information, Knowledge, Records and Archives Management March 2015.* — Mode of access: <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/SBS-librarianship-15.pdf>. — Title from the screen.
 8. *Умови прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2017 році : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.10.2016 р.* — Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/vstupna-kampaniya-2017/umovi-prijomu-do-vishnix-navchalnih-zakladiv-v-2017-rozci>. — Назва з екрана.

Рассмотрены современные тенденции содержательной и структурной модернизации высшего библиотечно-информационного образования в условиях реализации в Украине образовательных реформ.

The modern trend of the content and structural modernization of higher library and information education in the implementation of educational reforms in Ukraine.

Надійшла до редакції 12 січня 2017 року

УДК 001.102:004.775

Тетяна Симоненко,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
науковий співробітник відділу
бібліометрії та наукометрії НБУВ

Наукова декларація — вимога часу

Розглянуто можливість впровадження системи наукового декларування на основі інформаційно-аналітичної системи "Бібліометрика української науки". Як наукову декларацію вченого запропоновано розглядати його бібліометричний профіль — сервіс системи Google Scholar, що містить вивіреним ученим список його публікацій, індекси та діаграми їхніх цитувань тощо.

Ключові слова: наука, вчені, наукове декларування, Google Scholar, Google-декларація.

Сьогодні в українському академічному середовищі особливої актуальності набуває проблема звітності за результатами наукових досліджень, оскільки значна їх частина фінансується з державного бюджету. Для виконання цих "вимог часу" необхідні зрозумілі та об'єктивні індикатори результативності досліджень, які мають бути публічними і доступними. Потреба підвищення прозорості й ефективності наукової роботи збіглася з істотною зміною в документальних комунікаціях: нині досягнуто високого ступеня перенесення діяльності вчених в інтернет-середовище [2; 6]. Збір, опрацювання та інтерпретація показників цієї активності [4; 5] дають змогу сформувати статистичну базу про діяльність учених і, зокрема, про використання результатів їхніх досліджень.

Змінюються і сучасні світові тенденції розвитку мережових технологій, що характеризуються переходом від "павутини документів" до "павутини даних", завдяки чому користувачі мають можливість одержувати якнайповнішу інформацію з різноманітних джерел. Сьогодні пошуковий гігант Google Scholar [7] майже цілком замінив бібліотечні каталоги як інструмент науково-інформаційної діяльності, пропонуючи вченим широкий діапазон пошуку та інструментарій вищого рівня функціональності. Наприклад, під час пошуку праць певного автора користувач бачить посилення на всі його публікації, а також на статті інших авторів, які працюють над обраною проблематикою. Замість низки послідовних запитів з використанням пошукових машин клієнт може виконати один запит у спеціалізованій інформаційній системі та отримати вичерпну інформацію.

Оскільки бібліотеки й досі зберігають статус інформаційних експертів, вони мають виправдати цей кредит довіри

та взяти відповідальність за відбір і ґрунтовний аналіз потоків знань навколо вченого й надати суспільству цілісне уявлення про стан вітчизняного академічного середовища.

Метою статті є аналіз системи наукового декларування.

Одним з ініціаторів декларування результатів дослідницької діяльності є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Заповнення наукових декларацій запропоновано здійснювати з використанням сервісу системи Google Scholar "Бібліометричні профілі", який дає змогу оприлюднювати результати інтелектуальних напрацювань ученого будь-якої країни світу у вигляді уніфікованої веб-сторінки — Google-декларації. Вона містить вивіреним дослідником список його публікацій, індекси та діаграми їхніх цитувань, фото та відомості про коло наукових інтересів автора тощо. Google-декларація — це своєрідний звіт суспільству за надану можливість проводити дослідницьку діяльність, тому сьогодні створення такої сторінки є обов'язковим для науковця.

Нижче наведено фрагмент Google-декларації одного з фундаторів і першого президента Української академії наук Володимира Вернадського, яку було створено до 150-річчя від дня народження вченого (рис. 1).

Платформа Google Scholar не має рівних за видовим, галузевим, географічним, мовним і хронологічним охопленням публікацій. Тому її бібліометричні показники статистично точніші, ніж у комерційних наукометричних системах Scopus і Web of Science, які зосереджено насамперед на високотехнологічних галузях — фізиці, інформатиці, генетиці тощо, а наукові напрями, що становлять регіональний інтерес (мова, історія, культура тощо), майже не представлено, оскільки вони не мають комерційних аспектів.